

Kommunrevisorerna granskar

**UMEÅ KOMMUN
VALNÄMNDEN**

Grundläggande granskning 2020



**UMEÅ
KOMMUN**

1. Inledning och bakgrund

Revisorerna är kommunfullmäktiges organ för kontroll och ansvarsprövning av styrelser och nämnder. Revisorerna ska årligen granska verksamheten inom nämndernas verksamhetsområden i den omfattning som följer av god revisionssed. Enligt kommunallagen (12. kap 1 §) är revisionens uppgift att pröva om:

- ▶ Verksamheten sköts ändamålsenligt
- ▶ Verksamheten ur ekonomisk synvinkel sköts tillfredsställande
- ▶ Räkenskaperna är rättvisande
- ▶ Den interna kontrollen är tillräcklig

Revisorernas årliga granskning består av såväl en grundläggande granskning som av ett antal fördjupade granskningar. Den grundläggande granskningen är den löpande granskning som varje år genomförs avseende styrelse och nämnder, och består av tre delar:

- granskning av delårsrapport och årsredovisning
- granskning av måluppfyllelse
- granskning av intern styrning och kontroll

Den grundläggande granskningen är till sin karaktär en fortlöpande insamling av fakta och iakttagelser. Granskningen ska ge underlag för att bedöma styrelsens och nämndernas styrning, uppföljning och kontroll, säkerhet i redovisningssystem och rutiner samt måluppfyllelse, för att kunna uttala sig i ansvarsfrågan. Den grundläggande granskningen kommer att fortgå fram till revisionens slutliga bedömningar i revisionsberättelsen rörande 2020.

Syfte

Det övergripande syftet med den grundläggande granskningen är att utgöra en grund till revisorernas bedömning om styrelse och nämnder har skapat förutsättningar för tillräcklig styrning, uppföljning, och kontroll av verksamheten.

Avgränsningar

Den grundläggande granskningen avser år 2020.

Revisionskriterier

Med revisionskriterier avses de bedömningsgrunder som bildar underlag för revisionens slutsatser och bedömningar. I denna granskning utgörs revisionskriterierna av:

- Kommunallagen
- Budget och uppdragsplaner 2020
- Nämndernas reglementen

Ansvarig nämnd

Iakttagelserna i denna rapport avser valnämnden. Valnämnden ska fullgöra de uppgifter som ankommer på valnämnd samt ansvara för genomförande av val eller folkomröstning enligt vallagen (2005:837), folkomröstningslagen (1979:369) samt lagen (1994:692) om kommunala folkomröstningar. Nämnden ansvarar för att det finns lämpliga vallokaler. Nämnden ansvarar för

översyn av kommunens indelning i valdistrikt och bereder ärenden om fullmäktiges förslag till ändringar i valdistriktsindelningen.

Genomförande

Dialogmöten har genomförts med respektive nämnd med syfte att bedöma om styrelse och nämnder har en tillräcklig struktur för styrning, uppföljning och kontroll av verksamheten. Detta för att säkerställa att de lever upp till de mål och beslut som fullmäktige fastställt.

I årets grundläggande granskning har presidiet i styrelse och nämnder skriftligt besvarat generella och nämndspecifika frågor samt ett bedömningsformulär. De svar som lämnats har använts som underlag till de dialoger som genomförts med respektive presidium under augusti 2020. Vid presidiedialogerna gavs revisorerna även möjlighet att ställa kompletterande frågor.

Motsvarande underlag har även använts vid de träffar som genomförts under hösten med nämnder och styrelse. Syftet med dessa dialogmöten har varit att ge samtliga ledamöter möjlighet att yttra sig och föra en diskussion kring de svar som lämnats av respektive presidium.

För att få en helhetsbild av styrelsens/nämndens arbete, har de underlag som upprättats (formulär och anteckningar från dialoger) kompletterats med insamling, genomgång och analys av relevanta styr- och uppföljningsdokument.

Den grundläggande granskningen baseras på revisorernas riskanalys och omfattar samtliga nämnder och styrelser. Den ger också underlag att under året uppdatera revisorernas riskanalys. Den grundläggande granskningen pågår under hela granskningsåret. Den information som inhämtats i samband med den grundläggande granskningen beaktas även vid revisorernas riskanalys inför kommande år.

Begreppsförklaringar

Nedan följer en förklaring av de begrepp som revisorerna använder vid sin bedömning:

- Bristfällig – Omedelbara förstärkningar krävs
- Tillräcklig – Behov av förstärkningar föreligger
- Ändamålsenlig – God följsamhet inom området
- Tillfredsställande – Mycket god följsamhet inom området

2. Granskningens resultat

Intern kontroll

I vilken utsträckning bedömer nämnden sin följsamhet till följande lagkrav, samt åtaganden enligt reglementen och styrande dokument:

Åtagande	Krav enligt	Presidiets bedömning av följsamheten	Hänvisning till §§ samt underlag som styrker bedömning
<i>2.1.1 Nämnden ska se till att den interna kontrollen är tillräcklig och att verksamheten bedrivs på ett i övrigt tillfredsställande sätt.</i>	Kommunallagen (2017:725) 6 kap. 6 §, Riktlinjer för intern styrning och kontroll	<input type="checkbox"/> Bristfällig <input type="checkbox"/> Tillräcklig <input checked="" type="checkbox"/> Ändamålsenlig <input type="checkbox"/> Tillfredsställande	
<i>2.1.1.1 Har nämnden varit aktiva i genomförandet av en riskanalys, inkl. värdering och vägledning i hantering av riskerna?</i>	Handledning - intern styrning och kontroll (KS 2019-12-19)	<input checked="" type="checkbox"/> Ja <input type="checkbox"/> Nej	Protokoll: VN 2019-03-26, § 19. Dessutom särskild genomgång tillsammans med nämndens ordförande
<i>2.1.1.2 Har nämnden fastställt riskanalys?</i>	Handledning - intern styrning och kontroll (KS 2019-12-19)	<input checked="" type="checkbox"/> Ja <input type="checkbox"/> Nej	Protokoll: VN-2018-12-12, § 28 VN-2018-00036-2
<i>2.1.1.3 Har nämnden fastställt internkontrollplan?</i>	Handledning – intern styrning och kontroll (KS 2019-12-19)	<input checked="" type="checkbox"/> Ja <input type="checkbox"/> Nej	Protokoll: VN-2018-12-12, § 28 VN-2018-00036-2
<i>2.1.1.4 Har nämnden beslutat om uppföljning av internkontrollplanen?</i>	Handledning - intern styrning och kontroll (KS 2019-12-19)	<input checked="" type="checkbox"/> Ja <input type="checkbox"/> Nej	Protokoll: VN-2020-02-06, § 2 VN-2020-00009-1

2.1.1.5 Har nämnden gjort en värdering om den interna kontrollen är ändamålsenlig och tillräcklig?	Handledning - intern styrning och kontroll (KS 2019-12-19)	<input checked="" type="checkbox"/> Ja <input type="checkbox"/> Nej	Protokoll: VN-2020-02-06, § 2 VN-2020-00009-1
2.1.1.6 Har nämnden tillsett att kommunstyrelsen tagit del av nämndens uppföljning av internkontrollplanen?	Handledning - intern styrning och kontroll (KS 2019-12-19)	<input checked="" type="checkbox"/> Ja <input type="checkbox"/> Nej	Beslutet enligt 2.1.1.5 är expedierat till stadsledningskontorets ekonomifunktion.
2.1.2 Nämnden ska årligen planera kontroller så att attestreglementet följs.	Attestreglemente	<input type="checkbox"/> Bristfällig <input type="checkbox"/> Tillräcklig <input checked="" type="checkbox"/> Ändamålsenlig <input type="checkbox"/> Tillfredsställande	
2.1.3 Nämnden ska årligen genomföra kontroller så att attestreglementet följs.	Attestreglemente	<input type="checkbox"/> Bristfällig <input type="checkbox"/> Tillräcklig <input checked="" type="checkbox"/> Ändamålsenlig <input type="checkbox"/> Tillfredsställande	
2.1.3.1 Har nämnden vidtagit några åtgärder för att stärka attestrutinerna?		<input type="checkbox"/> Ja <input type="checkbox"/> Nej	

Iakttagelser

Valnämnden har inte bedrivit ett strukturerat riskanalyserarbete eller antagit en internkontrollplan för 2020. Vi noterar att nämnden i sina svar i bedömningsformuläret ovan hänvisar till 2019 års internkontrollplan.

Bedömning

Vi bedömer att nämnden har en bristfällig struktur för intern kontroll avseende verksamhet och den ekonomiska redovisningen. Nämnden har inte beslutat om en riskanalys, där nämnden identifierat risker för nämndens verksamhet och ekonomi. Av kommunens riktlinjer för intern styrning och kontroll (reviderad av fullmäktige 2011-09-26, § 153) framgår att en riskanalys ska göras och dokumenteras i syfte att identifiera omständigheter som utgör risk för att inte uppfylla de krav som ställs på verksamheten. Nämnden har inte fattat beslut om en internkontrollplan för 2020. Med riskanalys avses det underlag som ligger till grund för nämndens riskbeskrivning i internkontrollplanen. Underlaget ska innehålla samtliga identifierade risker för nämndens verksamhet och ekonomi, inklusive värdering av dessa. Detta innebär att befintlig struktur för intern kontroll behöver förstärkas.

Målstyrning

I vilken utsträckning bedömer nämnden sin följsamhet till följande lagkrav, mål och beslut samt åtaganden kopplade till ett urval av fullmäktiges mål och uppdrag:

Åtagande	Krav enligt	Presidiets bedömning av följsamheten	Hänvisning till §§ och underlag som styrker bedömning
<i>2.2.1 Nämnden ska se till att verksamheten bedrivs i enlighet med de mål och riktlinjer som fullmäktige bestämt, samt de bestämmelser i lagar och författningar som verksamheten omfattas av.</i>	Kommunallagen (2017:725) 6 kap. 6 §, Reglemente för Umeå kommuns styrelse och nämnder		Vallag (2005:837) Kommunfullmäktiges mål ofta inte tillämpliga på nämndens verksamhet
<i>2.2.1.1 Har nämnden säkerställt att samtliga av fullmäktiges kommunövergripande/generella mål beaktas i uppdragsplanen?</i>		<input type="checkbox"/> Ja <input type="checkbox"/> Nej	Ej aktuell för valnämnden.
<i>2.2.1.2 Har nämnden säkerställt att samtliga av fullmäktiges mål och uppdrag som berör nämnden beaktas i uppdragsplanen?</i>		<input type="checkbox"/> Ja <input type="checkbox"/> Nej	Ej aktuell för valnämnden.

Åtagande	Krav enligt	Presidiets bedömning av följsamheten	Hänvisning till §§ och underlag som styrker bedömning
<i>2.2.1.3 Har nämnden löpande under året tagit aktiva beslut utifrån uppföljning om åtgärder för att uppnå måluppfyllelse?</i>		<input type="checkbox"/> Ja <input type="checkbox"/> Nej	Ej aktuell för valnämnden.
<i>2.2.2 Nämnden ansvarar för att det egna verksamhetsområdet kontinuerligt följs upp och utvärderas.</i>	Reglemente för Umeå kommuns styrelse och nämnder samt tillämplig lagstiftning för verksamheten.	<input type="checkbox"/> Bristfällig <input type="checkbox"/> Tillräcklig <input checked="" type="checkbox"/> Ändamålsenlig <input type="checkbox"/> Tillfredsställande	VN-2019-10-02, § 40 Valnämnden följer upp verksamheten särskilt noga efter att ett val har hållits.
<i>2.2.3 Nämnden har ansvar att verka för att samråd sker med brukare av nämndens tjänster</i>	Kommunallagen (2017:725) 8 kap. 3 §, Reglemente för Umeå kommuns styrelse och nämnder	<input type="checkbox"/> Bristfällig <input type="checkbox"/> Tillräcklig <input type="checkbox"/> Ändamålsenlig <input type="checkbox"/> Tillfredsställande	Ej aktuell för valnämnden.
<i>2.2.4 Nämnden ska verka för att samverkan sker mellan styrelse och nämnder för att gemensamt nå kommunens övergripande mål</i>	Reglemente för Umeå kommuns styrelse och nämnder	<input type="checkbox"/> Bristfällig <input type="checkbox"/> Tillräcklig <input type="checkbox"/> Ändamålsenlig <input type="checkbox"/> Tillfredsställande	Ej aktuell för valnämnden.
<i>2.2.4.1 Fungerar samverkan i övrigt med nämnder och andra externa aktörer väl?</i>		<input checked="" type="checkbox"/> Ja <input type="checkbox"/> Nej	Valnämnden samverkar med allt fler aktörer internt och externt. Det framgår bland annat när nämnden gör uppföljning efter ett val. Ett aktuellt exempel är ett lokalprojekt

Åtagande	Krav enligt	Presidiets bedömning av följsamheten	Hänvisning till §§ och underlag som styrker bedömning
			<p>som valnämnden initierat där Fastighet och Umeå Fritid deltar.</p> <p>Protokoll 2020-02-06, § 5.</p>

lakttagelser

Nämnden antog i oktober 2019 en uppdragsplan för 2020. Nämndens uppdragsplan 2020 består av en mening; "Valnämndens verksamhet under nästa år (2020) kommer att bestå av planering inför år 2021".

Av fullmäktiges reglemente framgår att valnämnden ska fullgöra de uppgifter som ankommer på valnämnd samt ansvara för genomförande av val eller folkomröstning enligt vallagen (2005:837), folkomröstningslagen (1979:369) samt lagen (1994:692) om kommunala folkomröstningar. Nämnden ansvarar för att det finns lämpliga vallokaler. Nämnden ansvarar för översyn av kommunens indelning i valdistrikt och bereder ärenden om fullmäktiges förslag till ändringar i valdistriktsindelningen.

I tertialrapporteringen finns en bedömning av måluppfyllelse av fullmäktiges övergripande mål och uppdrag.

Vi noterar att nämnden varken i tertialuppföljningarna eller i årsbokslutet följer upp nämndens uppdrag utifrån uppdragsplanen.

Bedömning

Vår bedömning mot bakgrund av denna grundläggande granskning är att nämndens målstyrning är tillräcklig. Detta mot bakgrund av att nämnden följt upp måluppfyllelse för fullmäktiges övergripande mål och uppdrag i verksamhetsuppföljning per augusti och i verksamhetsuppföljningen för helåret. Vi noterar dock att fullmäktiges mål och uppdrag som nämnden följer upp inte fastslagits i nämndens uppdragsplan. Det saknas även en dokumenterad verksamhetsuppföljning utifrån nämndens uppdrag.

Valnämnden har inga särskilda riktade uppdrag från fullmäktige enligt fullmäktiges *Planeringsförutsättningar, budget och investeringar 2020-2023*.

Ekonomi

I vilken utsträckning bedömer nämnden sin följsamhet till följande lagkrav samt åtaganden som fullmäktige ålagt enligt reglementen:

Åtagande	Krav enligt	Presidiets bedömning av följsamheten	Hänvisning till §§ och underlag som styrker bedömning
<i>2.3.1 Nämnden ska ha en god ekonomisk hushållning i sin verksamhet.</i>	Kommunallagen (2017:725), 11 kap. 5 § Fullmäktiges riktlinjer för god ekonomisk hushållning	<input type="checkbox"/> Bristfällig <input type="checkbox"/> Tillräcklig <input checked="" type="checkbox"/> Ändamålsenlig <input type="checkbox"/> Tillfredsställande	
<i>2.3.1.1 Har nämnden anpassat verksamheten utifrån de förutsättningar som anges i budget?</i>		<input type="checkbox"/> Ja <input type="checkbox"/> Nej	Ej aktuell för valnämnden.
<i>2.3.1.2 Får nämnden tillräckliga underlag avseende ekonomi och verksamhetens utveckling för att kunna göra de prioriteringar och vidta de åtgärder som krävs för att nå en ekonomi i balans?</i>		<input type="checkbox"/> Ja <input type="checkbox"/> Nej	Ej aktuell för valnämnden.

<p>2.3.1.3 Prognostiserar nämnden ett underskott för året?</p>		<p><input checked="" type="checkbox"/> Ja <input type="checkbox"/> Nej</p>	<p>Underskottet beror till största delen på oförutsedda utgifter som beror på att valnämnden saknar verksamhetslokal . Se VN-2020-00015-3</p>
<p>2.3.1.4 Om ja på fråga 2.3.1.3 - har nämnden under året tagit aktiva beslut om åtgärder för att nå en ekonomi i balans?</p>		<p><input type="checkbox"/> Ja <input type="checkbox"/> Nej</p>	<p>Lokalfrågan ligger utanför valnämndens kontroll.</p>
<p>2.3.2 Nämnden ska regelmässigt rapportera till fullmäktige om hur verksamheten utvecklas och hur den ekonomiska ställningen är under budgetåret.</p>	<p>Reglemente för Umeå kommuns styrelse och nämnder samt kommunallagen.</p>	<p><input type="checkbox"/> Bristfällig <input type="checkbox"/> Tillräcklig <input checked="" type="checkbox"/> Ändamålsenlig <input type="checkbox"/> Tillfredsställande</p>	<p>Nämnden beslutar om tertialredovisning . Vi kan dock inte kalla in nämnden endast för ett ärende. T1 för 2020 är därför ett ordförandebeslut . VN-2020-00015-2 VN-2020-00015-3</p>
<p>2.3.3 Har nämnden månatligen rapporterat till kommunstyrelsen om nämndens</p>	<p>Kommunstyrelsens uppgift är att leda och samordna planeringen och uppföljningen av kommunens ekonomi och verksamheter.</p>	<p><input type="checkbox"/> Ja <input type="checkbox"/> Nej</p>	<p>Ej aktuell för valnämnden.</p>

<p><i>ekonomiska ställning?</i></p>	<p>Kommunstyrelsen beslutar om omfördelning av medel som under löpande år frigörs genom samordningsvinster samt vid behov för över/underskottshantering mellan nämnder.</p> <p>I planeringsförutsättningarna /budgetbeslutet för 2020 ställs krav på nämnder som redovisar eller befarar ett underskott över en procent av tilldelad budgetram. Om underskottet uppgår till mer än 1 mkr, ska nämnden snarast redovisa en prissatt åtgärdsplan till kommunstyrelsen och vidta de åtgärder som krävs för att uppnå en budget i balans. Om planerade åtgärder innefattar väsentlig förändring av beslutad servicenivå ska ärendet beredas för hantering och beslut i kommunfullmäktige.</p>		
-------------------------------------	---	--	--

lakttagelser

Nämnden fastställde i februari 2020 en budget för 2020 på totalt 70 000 kr, vilket enligt nämnden ska motsvara den ungefärliga kostnader för tre nämndsammanträden.

Av nämndens tertialuppföljning framgår att nämndens resultat under första tertialet uppgick till -35 tkr. Prognosen för helåret var vid det första tertialet – 92 tkr. Anledningen till den negativa budgetavvikelsen är att nämnden har haft personalkostnader för inlånad personal från en annan kommunal verksamhet, utökad nämndsadministration och att det finns kvarstående kostnader från

EU-valet 2019. Nämnden saknar även en verksamhetslokal vilket innebär att nämnden behöver hyra lagerutrymme från en extern hyresvärd. Nämnden anger att lokalkostnaden inte är budgeterat och kommer att kvarstå tills lokalfrågan är löst.

Av nämndens tertialuppföljning för andra tertialet framgår att nämndens resultat uppgick till -71 tkr och prognosen för helåret var -131 tkr. Nämnden redogör i T2 samma anledningar till den negativa budgetavvikelsen som vid första tertialrapporteringen, med tillägg för att nämnden har haft ett extra sammanträde under hösten vilket nämndens budget inte var anpassad till.

Av nämndens ekonomiska uppföljning vid årsbokslutet framgår att valnämnden redovisar ett resultat på – 139 tkr. Enligt årsbokslutet beror underskottet, precis som tertialuppföljningarna, på personalkostnader från inlånad personal, kvarstående kostnader från EU-valet 2019, hyresavgifter för lagerutrymme då nämnden saknar en verksamhetslokal samt utökad nämndsadministration. Vi Nämnden har påtalat underskottet och problemen för kommunstyrelsen i T2 och T3 rapporterna.

Bedömning

Utifrån vad som framkommit av denna översiktliga granskning bedömer vi att nämndens interna ekonomistyrning är tillräcklig. Med anledning av att den grundläggande granskningen är översiktlig görs bedömningen med begränsad säkerhet. Genom att nämnden har påtalat underskottet och problemen för kommunstyrelsen bedömer vi att nämnden har vidtagit rimliga åtgärder.

3. Frågeställningar till nämndens presidium

3.1 Generella frågeställningar till samtliga nämnder

Har nämnden säkerställt att det finns rutiner och en beredskap för att hantera ej planerad frånvaro hos nyckelpersoner?

En rutin för att säkerställa detta kommer att tas fram inför valet 2022. Enligt nämnden är samtliga moment som rör valets genomförande uppdaterade med rutinbeskrivningar för att säkerställa att det vid ej planerad frånvaro för nyckelpersoner finns möjlighet att ersätta dessa.

Hur styr nämnden arbetet med att identifiera och analysera nettokostnadsavvikelsen?

Nämnden får information om det ekonomiska utfallet vid samtliga sammanträden.

Hur arbetar nämnden med tillgänglighetsfrågor? Både när det gäller digital och fysisk tillgänglighet.

Digital tillgänglighet ansvarar kommunens kommunikationsfunktion för. När det gäller den fysiska tillgängligheten använder nämnden Myndigheten för delaktighets checklista för tillgängliga vallokaler. Nämnden besiktigar samtliga val- och röstningslokaler. Avvikelser meddelar nämnden till fastighetsägaren.

Tillfälliga lösningar på tillgänglighet, såsom tröskelramper, tillfälliga ingångar med mera, ansvarar valnämnden för. Valnämnden deltar även i ett projekt tillsammans med landets större kommuner och Myndigheten för delaktighet för att utveckla arbetet med tillgängliga vallokaler.

Hur arbetar nämnden med att främja en god arbetsmiljö i sina verksamhetsområden?

Inför varje val besiktigar nämnden alla lokaler. Då säkerställer nämnden även att belysning, ventilation, temperatur med mera är godkänd.

Alla medarbetare får utbildning för sina respektive uppdrag. I utbildningen ingår även ett avsnitt om hot och våld. I samtliga val- och röstningslokaler finns en checklista med kontaktuppgifter till polis och vaktbolag samt instruktion om hur en eventuell hotbild ska hanteras. Personer som behöver arbets- och skyddskläder utrustas med det.

Hur arbetar nämnden med att säkerställa en långsiktigt stabil sjukfrånvaro på låg nivå?

Ej aktuell fråga för valnämnden.

Vilka är nämndens utmaningar på kort och lång sikt?

Enligt nämnden är indelning i valdistrikt en utmaning såväl på kort som lång sikt eftersom kommunen växer och staden förtätas. Även personalförsörjning är en utmaning som ständigt måste hanteras av nämnden. Eftersom val- och röstningslokaler måste anpassas efter gällande lagstiftning ställer det stora krav på valnämnden. Det svenska valsedelssystemets utformning är en utmaning genom att det styr vilka lokaler som går att använda och påverkar personalbehovet. En allt större andel förtidsröster är också en utmaning för nämnden.

Har nämnden, utifrån genomförd risk- och konsekvensanalys, säkerställt en tillräcklig intern kontroll och uppföljning av hanteringen av Corona-krisen?

Frågan är i nuläget inte aktuell för valnämnden. Frågan finns med i planeringen inför kommande val. Nämnden avvaktar valmyndighetens eventuella rekommendationer. Effekter av Corona-krisen kommer även att diskuteras när valmyndigheten, SKR och Sveriges 20 största kommuner har en nätverksträff under hösten.

3.2 Frågeställningar till nämnden

Genomför nämnden några lokala mellanvalsaktiviteter för att höja valdeltagandet?

Nämnden har inte genomfört några lokala mellanvalsaktiviteter för att höja valdeltagandet eftersom det inte är en del av nämndens uppdrag. Valnämndens roll är att vara en myndighet som ser till att valet sker på ett tryggt och riktigt sätt och inte att påverka valdeltagandet.

Vilken beredskap finns för att genomföra ett eventuellt extraval till riksdagen?

Enligt nämnden är alla rutiner uppdaterade. Nämnden påpekar att genomföra ett extraval är en stor händelse och skulle behöva involvera högsta ledningen där mandat och befogenhet finns.

Hur arbetar nämnden för att säkerställa en kompetensförsörjning av röstmottagare, särskilt vad gäller ordförande och vice ordförande?

Nämnden har påbörjar ett projekt för att säkra bemanningen inför valet 2022. I styrgruppen finns bland annat personaldirektören och valnämndens kansli. Rekrytering av ordförande och vice ordförande kommer att ske i särskild ordning av valnämndens kansli.